

Yurt Dışındaki Türkçe Temsilîyet Tehlikede mi?¹

Kemal DİL²

Öz

Bu çalışmada, “Yurt dışındaki Türkçe temsilîyet tehlikede mi?” sorusunun cevabı yurt dışındaki Türkiyeli göçmenlerin üzerinden sorgulanmıştır. Yurt dışındaki Türklerin dil sorunu, birinci kuşağın yanında, çocuk yaşta ev sahibi ülkeye gelen ya da ev sahibi ülkede doğan kuşaklar üzerinden de gözlemlenmiştir. Türkçeyi konuşamama, ebeveynlerinin geleneklerinden uzaklaşma, Türkçe kullanımı içermeyen bir Türklük kimliğini benimseme, bu sorunlar arasında yer almıştır. Ayrıca, bu sorunlara, ikinci ve sonraki kuşaklar üzerinden Türkçe'nin yurt dışındaki temsilîyetinin devam edememesi tehlikesi de eklenmiştir. Çalışmada bu sorunlar, İsviçre, Fransa, Almanya ve Avustralya'da Türkiyeli göçmenler üzerinde yorumlayıcı yaklaşımla ve nitel araştırma yöntemiyle yürütülen saha çalışmaları üzerinden sorgulanmıştır. Araştırmalarda, katılımcılara ulaşmada amaçlı, tabakalı ve maksimum örnekleme stratejisi kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır

Anahtar Sözcükler

göç
Türk göçmenler
Türkçe
dil

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 22.02.2023

Kabul Tarihi: 11.04.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1254880

Is Representation Of Turkish Language Abroad in Danger?

Abstract

In this study, “Is representation of Turkish language abroad in danger?” was explored through Turkish immigrants abroad. The language problem of Turks abroad has been observed not only in the first generation, but also in the generations who came to the host country as children or were born in the host country. Not being able to speak Turkish, moving away from his parents' traditions, adopting a Turkish identity that does not use Turkish were among these problems. In addition, the danger of not continuing the representation of Turkish abroad through the second and subsequent generations has been added to these problems. In the study, these problems were questioned through field studies carried out on Turkish immigrants in Switzerland, France, Germany and Australia with an interpretative approach and qualitative research method. In the researches, purposive, stratified and maximum sampling strategy was used to reach the participants. Content analysis method was used in the analysis of the data.

Keywords

immigration
Turkish immigrant
Turkish language
language

About Article

Received: 22.02.2023

Accepted: 11.04.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1254880

¹ Bu çalışma, 20-23 Ekim 2022 tarihlerinde Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleşen INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde “Yurt Dışındaki Türkçe Temsilîyet Tehlikede mi?” başlığı ile bildiri olarak sunulmuştur. Ayrıca çalışma Sidney Üniversitesi Human Research Ethics Committee tarafından onaylanmıştır.

² Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Çankırı/Türkiye, kemaldil@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-0106-8712

Giriş

Dil, insan doğasına ait bir yetenek olmanın yanında insanın diğer bilişsel, düşünsel, davranışsal ve iletişimsel süreçleriyle ilişkisi olan bir dinamiktir (Chomsky, 2007, s. 68; Kottak, 2016, s. 254). Bununla birlikte dilin kalıtımla, eğitimle, etnik kökenle, politik konumla, dini kimlikle, gündelik ilişkilerle, ekonomik ilişkilerle, kültürler arası ilişkilerle, edinilen mesleğin icra edilmesiyle, ekonomik eşitsizlikle, toplumsal dışlanma ilişkileriyle, toplumsal alanda etkin bir biçimde var olmayla, resmi kurumlarca tanınır olmayla; anavatanıyla bağların devam etmesiyle de yakın ilişki içinde olduğuna ilişkin birçok yaklaşım ve felsefi tartışma mevcuttur (Butler, 2003; Chomsky, 2007; Kempe ve Brooks, 2016; Kottak, 2016; Lycan, 2008; Morris, 2007). Geliştirilen yaklaşımlara ve ortaya konulan tartışmalara bakıldığında insan türüne içkin kalıtsal bir dinamik olan dil üzerinden birey hem kendi dışındaki doğal ve toplumsal alanları sorgular, tanımlar, açıklar hem de yaptığı bu sorgulamalar, tanımlamalar ve açıklamalar üzerinden kendini konumlandırır, davranışlarını ve tutumlarını yönlendirir. Öte yandan çok yönlü nitelikler ve işlevler içeren dilin coğrafî, toplumsal ve kültürel çevreye bağlı olarak bu niteliklerinin ve işlevlerinin anlamlar içerdiği vurgulanmaktadır (Butler, 2003; Chomsky, 2007; Kempe ve Brooks, 2016; Kottak, 2016; Lycan, 2008; Morris, 2007). Bu açıdan bakıldığında sesler, yazılı semboller ve içerilen anlamlar gibi niteliklere sahip olan dilin başlıca işlevlerinden birinin, üzerinde ortaklaşılabilen ve paylaşılabilen toplumsal-kültürel değerlerin oluşturduğu, kültürleme ve kültürlenme süreçleri üzerinden bunları kuşaktan kuşağa aktardığı ve böylece kuşaklarda ortak kültürel bir kimlik biçimlendirdiği ileri sürülmektedir (Bauman, 2017; Giddens, 1994, s. 22; Kottak, 2016, s. 21). Bu ortak kimliğin, onu edinen herkesi her türlü toplumsal ilişkide tanınır kıldığı vurgulanır (Kymlicka, 1998; Taylor, 2005). Tanınır olmanın ise kişiyi ilişkilerinde etkin bir biçimde “var kıldığı” ortaya konulur (Dil, 2013). Dolayısıyla dil, kimliği; kimlik, tanınmayı; tanınma, toplumsal ilişkilerde etkin bir biçimde “var olma”yı sağladığına ilişkin bir dizge ileri sürülebilir. Bu dizge yurt, vatan, ülke gibi farklı terimlerle ifade edilen coğrafya parçasında yaşayanlar ve/ veya doğanlar için bir farkındalığa ihtiyaç duymadan işler. Hiç şüphesiz süreç içerisinde bu işleyişin devamlılığı için bir sistem ve bu sistemin içinde kullanılan çeşitli kurumsal yapılar oluşturulur. Bu kurumsal yapılara eğitim, aile, ekonomi, siyaset, din vb örnek verilebilir. İçine doğduğu toplumsal coğrafyada bu kurumsal yapılar aracılığıyla bireyin dil, kimlik, tanınma, “var olma” dizgesi otomatikleşmiştir. Fakat herhangi bir gerekçeyle insanlar, bu dizgenin otomatik gerçekleştiği coğrafyanın, toplumsal ve kültürel çevrenin sınırlarının dışına doğru yer değiştirdiklerinde büyü bozulur; otomatikleşen dizge kesintiye

uğrar. Yeni yerleşim yerinde göçmen, kendisini kimliksiz, yalnız ve korunaksız hissedecek durumlarla ve davranışlarla yüzleşebilmektedir (Castels ve Miller, 1993; Gordon, 1961; Park, 1914). Tam da bu noktada aslında olan şey, önceki coğrafyada, toplumsal ve kültürel çevrede edinilen dil, yeni coğrafyada, toplumsal ve kültürel çevrede göçmen lehine işlevselliğini yitirmiş; bu yitim, göçmeni yeni yaşam alanında “yabancı” konumuna itmiştir. “Yabancı” olarak damgalanmak, önceden edinilmiş kimliğin ve benliğin her türlü negatif tanınmaya ve muameleye açık olmayı beraberinde getirmektedir (Gofman, 2014). Bu demektir ki, bir kişi için ulusal sınırlar ötesine doğru coğrafi yer değişikliği, beraberinde yeni yerleşim yerinde toplumsal-konumsal yer değişikliğini de getirebilmektedir (Dil, 2013).

Bu çerçevede yapılan yer değişikliğini göç olarak ifade edecek olursak, yüz yılı aşkın bir süredir bu göç biçimini de içine alıp farklı yönleriyle açıklamaya çalışan çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Abadan-Unat, 1986; Arslan, 2006; Castels ve Miller, 1993; Durugönül, 1997; Gordon, 1961; Kaya ve Kentel, 2005; Park, 1914; Petersen, 1958; Ravenstein, 1885; Yalçın, 2004). Bu çalışmaları, göç olgusunu tanımlayan, ülke sınırları içerisindeki göç hareketliliğini açıklayan ve ülke sınırları dışına doğru yapılan göçlerin ev sahibi ülkedeki durumlarını sorgulayan araştırmalar olarak tasnif etmek pek de yanlış olmaz. Bu çalışmanın konusu olan ulusal sınırlar dışına yapılan göçlere ilişkin araştırmalara göç alan ülkelerin geliştirdiği politikalar üzerinden bakıldığında, dönemsel olarak birbirini takip eden farklı politikalara rastlanmaktadır. Örneğin, 1950’li yıllara kadar yaygın bir biçimde benimsenen politika, ev sahibi ülkenin kendi içinde bulundurduğu göçmene, kendi dilini ve değer yargılarını dayatma biçiminde olmuştur ki, bu da asimilasyon amacıyla yapılıyor demektir (Gordon, 1961). İkinci Dünya Savaşı’nın sonucunda özellikle Batılı ülkelerin iş gücü açığını kapatmak için çeşitli ülkelerle yaptıkları ikili anlaşmalar çerçevesinde kendi ülkelerine çağırdıkları göçmenleri, her ne kadar geçici süreyle kendi ülkelerinde bulundurmaya planlasalar da, gelen göçmenlerin çok büyük bir kısmı anavatanlarına dönmek yerine yeni yerleşim yerinde kalmayı tercih etmişlerdir. Bu yeni durum ev sahibi ülkeleri, yeni politikalar geliştirmeye itmiştir. Yeni politika ise ev sahibi ülkenin toplumsal, kültürel, siyasal alanına entegre olma biçiminde olmuştur (Mortan ve Sarfati, 2014). 1970’li yıllara gelindiğinde başta Amerika’da ve Avrupa’da başlayan özgürlük hareketleri, göçmenleri ve etnik farklılıkları da ev sahibi ülkede tanınma hakkını istemeye yönlendirmiştir (Taylor, 2005). Bununla birlikte, başta dil olmak üzere kültüre özgü aidiyetlerin kullanılmasının ekonomik verimliliğe olumlu yansıdığı düşünüldüğünde, ev sahibi ülkeler kendi içindeki göçmenlere ve etnik farklılıklara yönelik görece çokkültürcü politikalar geliştirdiler

(Goldberg, 1994; Kymlicka, 1998; Parekh, 2002; Taylor, 2005). Böylece ister etnik ister kültürel temelli olsun, tüm farklılıklar ev sahibi ülkenin demografisinin bir parçası olarak kabul görmüşlerdir.

Dönüşen bu politikalar, ev sahibi ülkede göçmenler için görece kültürel, siyasal ve ekonomik kazanımlar ortaya koysa da kimi göçmenler için özellikle dil temelli kültürel ve sosyal sorunların devam etmiştir. Bu göçmenler arasında Türkiye’den yurt dışına giden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da yer almaktadır. Türkler açısından dil sorunu, yetişkin yaşta Türkiye’den ev sahibi ülkeye gelen birinci kuşak göçmenler için ev sahibi ülkenin dilini bilmemek olarak tanımlanırken, çocukken Türkiye’den gelen ikinci kuşak ve ev sahibi ülkede doğup büyüyen üçüncü ve sonraki kuşak Türkler için anavatanlarının dili olan Türkçeyi konuşamama ya da öğrenme ihtiyacı duymamalarının yaygınlık kazanması biçiminde olmuştur. Tam da bu noktada bu çalışma, başta ekonomi olmak üzere çeşitli nedenlerle 1950’lerin sonundan günümüze farklı ülkelere giden Türkiyeli göçmenlerin devam eden göç pratikleri içinde kuşaktan kuşağa devam eden dil sorunlarına farklı bir açıdan odaklanmıştır. Bu odak noktası, bulunduğu ev sahibi ülkede, ikinci ve/veya sonraki kuşak Türkler üzerinden Türkçe dil temsiliyetinin devamını engelleyecek bir tehlikenin olup olmadığıdır.

Yöntem

Bu araştırma, 2012 yılında misafir öğretim üyesi olarak YÖK bursuyla gittiğim Basel Üniversitesi’de İsviçre, Fransa ve İtalya’da, 2015 yılında TÜBİTAK 2219 bursuyla misafir öğretim Üyesi olarak gittiğim Münster Üniversitesi’nde ve 2019’da TÜBİTAK 2219 bursu kapsamında misafir öğretim üyesi olarak gittiğim Sidney Üniversitesi Asia Pasific Migration Centre’da Türkler üzerine yürüttüğüm çalışmaların verilerine dayandırılmıştır. Yürütülen çalışmalarda çoğunlukla Türklerin yaşam amaçlarını gerçekleştirme düzeylerini sorgulayan yaşam doyumu düzeyleri irdelenmiştir. Bunun yanında, Avustralya’da ise Türkiyeli göçmenlerin yaşam doyumları ile aktif yurttaşlık durumları birlikte ele alınmıştır. Bu çalışmada ise Türkiyeli göçmenlerin genelde farklı kuşaklarda ev sahibi ülkenin ya da Türkçeyi günlük pratiklerinde kullanamama anlamında çok yönlü dil sorunu, özelde ise ev sahibi ülkede Türkçe’nin günlük yaşamda kullanılıp kullanılmaması üzerinden anlam bulan Türkçeyi temsil durumuna odaklanılmıştır.

Sorgulama kuşaklar üzerinden yürütülmüştür. Birinci kuşak, 18 ve üstü yaşlardayken Türkiye’den yurt dışına giden yetişkin yaştakileri, ikinci kuşak, 0-17 yaş arasında olan ve aileleriyle yurt dışına çıkan çocuk yaştakileri ve üçüncü ve sonraki kuşak ise ev sahibi ülkede

doğan Türkleri içermiştir. Bu kapsamda konu İsviçre, Fransa, Almanya ve Avustralya'da Türkiyeli göçmenler üzerinde yorumlayıcı yaklaşımla yürütülen nitel araştırma yöntemi kapsamında sorgulanmıştır (Cresswell, 2016).

Araştırmalarda, veri toplanırken, amaçlı, tabakalı ve maksimum örnekleme stratejisi kullanılmıştır (Cresswell, 2016). Betimleme amaçlı durumsal araştırma deseni kullanılarak yürütülen saha çalışmalarında verilerin toplanmasında gözlem ve yarı yapılandırılmış soru kâğıdı üzerinden derinlemesine görüşmeler yapılmıştır (Cresswell, 2016).

Verilerin analizinde yorumcu yaklaşım temelinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada iki önemli tema üzerinde durulmuştur. Bunlardan birincisi, birinci kuşağın, ev sahibi ülkenin dilini bilememeye bağlı oluşan mağduriyetleri ve bu mağduriyetleri gidermek amacıyla ev sahibi ülkenin dilinin önemini Türkçeye oranla yüceltmesini içermiştir. İkincisi, birinci kuşağın, ev sahibi ülkenin dilinin önemini yüceltmesinin, ikinci ve sonraki kuşaklarda aidiyet oluşumları ve Türkçeyi konuşabilme güçlükleri üzerindeki rolü kapsamaktadır. Bu kapsamda, ikinci ve sonraki kuşakların kendilerini daha çok ev sahibi ülkenin değer yargıları üzerinden tanımlamalarına bağlı olarak Türkçeye ilgi düzeylerinde yaşanan düşüklüğün anavatanıyla ilişkilerine yansımaları sorgulanmıştır.

Birinci Kuşak Türkiyeli Göçmenlerin Buldukları Ülkelerde Yaşadıkları Dil Sorunları

1960'lı yıllarda Türkiye'nin Avrupa ülkeleriyle ve Avustralya ile yaptığı ikili işgücü anlaşmaları kapsamında bu ülkelere giden belli sayıdaki Türkler kendilerini belli bir süreliğine gittikleri ülkelerde misafir olarak düşünüyorlardı (Abadan-Unat, 1986; Durugönül, 1997; Inglis, 2011). Nerede ve ne iş yapacaklarına ilişkin bu ülkelerin konsoloslukları tarafından müracaatçılara iletilen yazı, gittikleri ülkelerde kendilerine işyerinde ihtiyaç duydukları kadar destek olabilecek düzeyde Türkçe bilen tercümanların varlığı ve her gün yaptıkları işin rutinliği de onlarda bu misafir algısını pekiştirmiştir. 81 yaşındaki erkek katılımcı benzer deneyimini şu ifadelerle dile getirmiştir: "Almanya' ya kâğıdım çıktı. Geldik. Bizi çok az Türkçe bilen birisi kalacağımız barakalara götürdü. Ertesi gün fabrikaya gittik. Sert bir kartondan bir kalıp vermişlerdi. Sacın üzerine bu kalıbı çizmemi istediler. Benim işim buydu. Yıllarca bu işi yaptım."

Kendilerini misafir olarak hissetmeleri ya da ev sahibi toplum tarafından böyle hissedilmeleri birinci kuşak göçmenler için başlangıçta çok önemli değildi. Zaten neredeyse hepsinin kafasında bir süreliğine geldiklerine, mümkün olduğu kadar çok çalışıp, para biriktirip Türkiye'ye döneceklerine ilişkin düşünceler vardı (Durugönül, 1997; Kaya ve

Kentel, 2005; Senay, 2010). Gittikleri ülkelere, cinsiyetlerine ve medeni durum farklılıklarına göre birbirine benzer amaçlar için bu para biriktirilmişti. Bir erkek (72) katılıcı bekârken geldiğinde “Benim buraya gelmemdeki amacım, bir daire parasını biriktirip, tekrar Türkiye’ye dönmektir.” biçiminde beklentisini dillendirirken, Avustralya’ya geldiğinde bekâr olan bir kadın (58) katılımcı ise, “...gelirken hep burada ne olacağımızın haberini bilmiyoruz. Bir iki sene çalışıp belli bir şeyi elde edince giderim işte bir daire alırım bir dükkân açarım, hayata devam ederim, yaşama devam ederim diye geldiydim. Ama maalesef 40 senem bitti” diyordu. Ayrıca evliyken Avustralya’ya gelmiş bir kadın katılımcı (71) beklentisini “Türkiye’de olanaklar çok iyi değildi bizim için. Gençtik, yeni evliydik. Yurt dışına çıkalım 5 yıl çalışalım Türkiye’ye dönüş yapalım diye geldik.” ifadeleriyle ortaya koymuştu. Fakat dikkatlerinden kaçan bir şey vardı. Geldikleri ülkenin dilini bilmemek, beraberinde önemli sorunları da getiriyordu. Bu sorunların içinde belki de en önemlisi, ev sahibi ülkenin dilini bilmemektir. Bir erkek (81) katılımcının “Almanca bilmediğim için bana daha düşük ücret veriyorlardı. Dil bilmiyorduk ki hakkımızı arayalım.” biçimindeki deneyimi, birinci kuşak göçmenlerin bu durumunu özetler nitelikteydi.

İtalya’da görüşme yaptığım bir erkek (51) doktorun aktardığı deneyim, dilin, edinilen mesleği icra edememe ve dolayısıyla meslek sahibinin düşük toplumsal konuma razı olmasıyla sıkı bir ilişki içinde olduğunu göstermiştir.

Ben Türkiye’de pratisyen doktordum. Zorunlu sebeplerden buraya (İtalya) gelmek zorunda kaldım. Türkiye’de doktorluk mesleği çok saygın bir meslektir. Burada da öyle. Fakat burada doktorluk yapmak için İtalyancayı çok iyi konuşmak gerekiyor. On üç yıl sonra ancak küçük bir klinikte işe başladım. Fakat halen daha dil açısından kendimi rahat hissetmiyorum. Bu da beni strese sokuyor.

Avrupa’da ve Avustralya’da devletlerin yurttaşlarına sosyal yardımları bir haktır. Belli kategoriler çerçevesinde tanımlanan bu haklar, yasal süreçler üzerinden kabul alan göçmenler ve sığınmacılar için de geçerlidir. Bu hakların kullanımıyla ilgili olarak süreç içerisinde birçok yasal düzenleme yapılmıştır (ILO, 2021). Her ülkede farklılıklar içerse de hem Avrupa devletlerinde hem de Avustralya’da bu sosyal hakların kullanımı bazı şartlara bağlanmıştır. Bu şart şöyle: Çalışır yaştaki işsiz bir göçmen aylık sosyal yardımı hak etmek için o ay içinde belli sayıda yüz yüze ve telefon görüşmesiyle iş aramasını belgelemesi gerekiyor. Bu belgeleri doldurmak için ev sahibi ülkenin dilini bilmek gerekiyor. Bilemeyince, o evrakı dolduracak birisine para vermek zorunda kalıyor. Bu durum dil sorununun ev sahibi ülkenin yasal sistemiyle doğrudan ilişki kuramama problemini de getiriyordu. Fransa’da bir erkek (53)

katılımcının "...verirsin elli Avro'yu, kâğıdını doldurtursun" şeklindeki ifadeleri, bu durumun ev sahibi ülkenin dilini bilmeyen Türkler için sıradan bir durum olduğunu düşündürmekle birlikte, dil bilmemenin, göçmenin yasal sistemle ilişkisini daha maliyetli hale getirdiğini de göstermiştir.

Avrupa devletlerine karşın, çok kültürlü bir siyasal örgütlenmeye sahip Avustralya'da etnik, kültürel, dilsel ve dinsel farklılıkların kendilerini daha rahat ifade edebilmeleri mümkündür. Fakat özellikle birinci kuşak Türkiyeliler, kendi farklılıklarını ifade edecek dilsel beceriye ve ilgiye yeterince sahip değillerse, kendi lehlerine resmi kurumlardan her hangi bir talep oluşturma ya da etnik, kültürel, dilsel, dinsel vb. farklılıklarını zenginleştirecek ya da ikinci ve sonraki kuşaklar üzerinden yeniden üretecek olanaklardan faydalanama düzeyleri düşük kalabilmektedir. Örneğin Avustralya'da çok yaygın olan kütüphane sistemi içinde etnik, kültürel, dinsel ve dilsel farklılıklara sahip toplumsal kesimler, talep etmeleri halinde kendi dillerinde kitap ve diğer yazılı ve görsel dokümanları içeren standlar açabiliyorlar. Hatta istedikleri kaynakları kütüphane aracılığıyla ücretsiz getirtme olanağına ve hakkına sahipler. Gittiğimiz bir kütüphanede konuya ilişkin görüşlerini aldığım bir erkek (53) katılımcının görüşleri şu şekildeydi:

Türkçe bilen yetişkinlerin (genellikle birinci kuşak) önemli bir kısmı ne yazık ki buraya yeterince ilgi göstermiyorlar. Çocuklar da Türkçe yerine İngilizce okumayı tercih ediyorlar. Bazıları (çocuklardan bazıları) Türkçe bilmiyor ya da okuyamıyor. Böyle olunca Türkçe kitaplar ya da diğer derdiler talep edilmiyor. Yetkililer de bunun farkına varıyorlar. Bakın (Türkçe materyallerin olduğu raftaki diğer dillerdeki bölümü işaret ederek) İspanyolların bölümü bu kadar geniş değildi. Türklerin yeri daraldığı için onların yeri genişledi. Onlar daha çok kitap istiyorlar. Onlara yer daha fazla açılıyor. Burada Tüm diller için bu böyle.

Katılımcının aktardığı deneyim, ev sahibi ülkede kendi etnik, kültürel, dinsel ve dilsel aidiyetlerini sergilemeye ya da geliştirmeye yönelik yeterince güçlü talep oluşturamamasının gittikçe çok ciddi bir grup aidiyeti sorununa yol açacağını düşündürmüştür.

Grup kimliğinin oluşmasında benzer bir aidiyet sorunu ise dinsel aidiyet konusunda da yaşanmaktadır. Avustralya'da yürütülen saha çalışmasında, din, mezhep, cemaat gibi dinsel ve milliyet gibi etnik kökenlerin Türkiye'de çok önemli tanımlayıcı faktörler olmasına rağmen, Avustralya'da da önemli olmakla birlikte bu faktörlerin, toplumsal ilişkilerde Türkler için temel referanslar olmadığı gözlemlenmiştir (Dil, 2020). Ayrıca aynı araştırmada, ilişkilerinde kullanacakları ortak dilin (İngilizce) büyük oranda yeterliliği de etnik ve dinsel farklılığın olduğu Avustralya toplumsal alanına katılımında Türkler için Türkçeye ihtiyaç

bırakmadığı söylenebilir. Bir erkek (52) katılımcının “evin içerisinde ben hanımla Türkçe konuşuyorum ama çocuklarla her ikimiz de İngilizce konuşuyoruz; daha doğrusu konuşmak zorunda kalıyoruz. Çünkü onlar daha çok okulda, evin dışında İngilizce konuşuyorlar. Öyle alışmışlar” şeklinde ortaya koyduğu deneyim, bu ihtiyaç duymama halinin aile içi ilişkilere kadar uzandığını göstermiştir.

Aktarılan deneyimler ve yapılan gözlemler, ev sahibi ülkeye gelen birinci kuşak Türkiyelilerin dil sorunlarının odağını daha çok ev sahibi ülkenin dilini bilmemek oluşturmuştur. Gittiği ülkede kendisini geçici olarak gören, davetiyesinde gösterilen işine odaklanan, çok çalışarak çok para kazanmayı hedefleyen Türkler, ev sahibi ülkenin dilini öğrenmeyi başlangıçta öncelikli görmemişlerdir. Ne zaman ki, ev sahibi ülkenin kamusal hizmetlerinden yararlanma ihtiyacı duyduklarında ve emek-ücret sürecinde ev sahibi ülkenin dilini bilmemenin kendilerine olumsuz yansıdığını fark ettiklerinde, ev sahibi ülkenin dilini bilmemek kendileri için sorunların başlangıcı olmuştur. Başka bir deyişle ev sahibi ülkenin dilini bilmedikleri sürece, o dilde yazılmış hak arama süreçleri üzerinden uğradıkları haksızlıkları giderme imkânları yoktu ya da kendileri için daha masraflı oluyordu. Bunun yanında, Türkiye’de edindikleri meslekleri ev sahibi ülkede icra etmek üzerinden planlama yapan göçmen Türklerin, ev sahibi ülkenin dilini bilmeden kendi mesleklerini buralarda icra edememeleri, dil merkezli yasal ve iletişimsel bir başka sorunu oluşturmuştur. Emek-ücret ilişkisinde hak ettiği kazancı elde etmek, edindiği mesleğini ev sahibi ülkede icra ederek gelir elde etmek ve ev sahibi ülkenin resmi kurumlarıyla ilişkilerde dil bilmemenin kendisinde oluşturduğu mağduriyeti ve maliyeti ortadan kaldırmak amacıyla ev sahibi ülkenin dilini Türkçeden öncelikli görmüşler, fakat yine de pek çoğunda ev sahibi ülkenin dilini konuşma becerileri istedik düzeyde olmamıştır. Bunun başlıca nedenlerinden birisinin farklı yaşanmışlıkların, dil ediniminde kültürel bir arka plan oluşturmasıdır.

Çalışmanın bu çıkarımları Almanya’da, Hollanda’da, Fransa’da ve Avustralya’da farklı kuşaklardaki Türk göçmenler üzerinde dil konusunda yapılan araştırmalarla (Aarssen, Akinci ve Yağmur, 2001; Bayram ve Wright, 2016; Yılmaz, 2013; Treffers-Daller, Özsoy ve Hout, 2007; Yılmaz, 2014) örtüşmüştür. Ev sahibi ülkenin dilini istedik düzeyde edinmemesine rağmen birinci kuşağın, dil sorunlarını aşmak amacıyla aile içinde kendi kültürel dilini farkına varmadan önemsizleştirecek kadar ev sahibi ülkenin diline önem vermesi, hatta bunu ikinci ve sonraki kuşaklara dayatma düzeyine getirmesi, başka bir dil sorununu oluşturmuştur. Bu sorun ise kültür dili olan Türkçenin, ikinci ve sonraki kuşaklar üzerinden üretilmemesi tehlikesidir. Bu çıkarımlar, ikinci ve sonraki kuşak Türk

göçmenlerinin yaşadığı dil sorunlarını araştıran çalışmalarla (Başkurt, 2019; Ergenç, 1993; Karataş, 2003; Yılmaz, 2014) da desteklenmiştir.

Birinci Kuşağın Yaşadığı Dil Sorunlarının İkinci ve Sonraki Kuşaklara Yansımaları

İkili anlaşmalarla işçi olarak gittikleri ülkelerde yaşadıkları dil sorununu aşmak için birinci kuşak Türklerin ev sahibi ülkenin dilini önemsediklerine yönelik ortaya koydukları çabalar, onlar için gereklidir. Bununla birlikte, yirmili yaşlarda Fransa'ya gelen bir erkek (54) katılımcının deneyimi bu çabanın hiç de kolay olmadığını düşündürmüştür.

Fransa'ya geldiğimde bir süre yakınlarımın yanında kaldım. Fakat işe girmem gerekiyordu. Ve tanıdıklarımı daha fazla rahatsız edemezdim. Kendime ait kalacak bir yer bulmam gerekiyordu. Bunları yapabilmem için ise Fransızca'yı öğrenmek zorundaydım. Kendimle (Türkiye'den) getirdiğim paranın bir kısmına kıydım ve Fransızca kursuna yazıldım. Bir süre kursa gittikten sonra, kurstaki arkadaşlardan birisi aracılığıyla bir kafede bulaşıkçı olarak işe başladım. Burası bir İspanyol'un yeriydi. Çok yoruluyordum ama Fransızca'yı aslında orası bana öğretti.

Birinci kuşağın gösterdiği çaba belki ev sahibi ülkenin dilini, o kültürün içinde yetişmiş birisi kadar kullanmaya yetmese de ev sahibi ülkeye tutunma ilişkilerini sürdürecektir. Böylece, ev sahibi ülkenin dilini bilmemenin kendisi için yarattığı sorunlarla belli düzeyde mücadele edebilmiştir. Fakat henüz daha ilkokula başlamadan Almanya'ya ailesiyle birlikte gitmiş bir kadın (34) katılımcının, "...annem ile babam bizi Almanca konuşmaya zorluyorlardı. Yoksa Almanca öğrenemeyeceğimizden korkuyorlardı. Bu nedenle benim Türkçe çok iyi değil" biçimindeki deneyimleri, ev sahibi ülkedeki Türklerin dil sorunlarının birinci kuşak üzerinden ikinci ve sonraki kuşaklara dönüşerek yansıdığını düşündürmüştür. Bu durumu, öncelikle ev sahibi ülkede Türklerin dönüşerek devam eden dil sorunu olarak ifade etmek pek de yanlış olmaz. Bu sorun her şeyden önce kendisini, ikinci ve sonraki kuşağın Türkçeyi istedikleri gibi akıcı konuşamamaları ya da hiç konuşamamaları olarak göstermekteydi. Almanya'ya altı yaşındayken ebeveynleriyle giden, ebeveynlerinin yönlendirmesiyle Almancayı anadil düzeyinde edinen başka bir kadın (47) katılımcının aktardığı deneyimler Türkçeyi akıcı konuşamamanın veya hiç konuşamamanın ev sahibi ülkede Türkçenin devamlılığını olumsuz düzeyde pekiştiren ilişkilerin oluşmasında da rol oynadığını düşündürmüştür.

Ben altı yaşındayken anemlen, babamla Almanya'ya geldik. Babam benim Türkçe konuşmamı ve okulda Türk çocuklarla konuşmamı istemedi. Almanca öğrenmem için söylerdi

bunu. Almanca'yı ben çok çabuk öğrendim. O yüzden benim sınıfımı değiştirdiler. Alman sınıfına aldılar. Benim arkadaşlarımdan hepsi Alman çocuklardı. Evde Anemlen babam Türkçe bana bir şey söylüyorlardı fakat ben onlara Almanca cevap veriyordum. Şimdi halen daha çok Alman arkadaşım var. Türkler de var ama çok değil. Zaten onlarla da Almanca anlaşıyoruz.

Aktarılan deneyimden de anlaşılacağı gibi, birinci kuşak ebeveynlerinin yönlendirmesiyle ev sahibi ülkenin dilini ana dili düzeyinde edinen, fakat Türkçeyi akıcı konuşamayan ya da hiç konuşamayan ikinci kuşak Türk göçmenler ilişki içinde olacakları gruplarda hatta aile içi ilişkilerde dil tercihlerini daha çok ev sahibi ülkenin dilini kullanma biçiminde yapmışlardır. Ayrıca, ev sahibi ülkenin dilinin Türklerin grup-içi ilişkilerinde ve/veya akran ilişkilerinde yaygın bir biçimde tercih edilmesi durumu, bu kuşakların kültürlenmesini sağlayan dilin de ev sahibi ülkenin dili olduğu söylenebilir. Bu duruma ilişkin Yılmaz (2013), ev sahibi ülkede kültürel zeminin, güçlü bir dinamik olarak göçmenlerin iki dilliliği üzerindeki etkisini çalışmalarında ortaya koymuştur. Bu bağlamda O'na göre, Türklerin dil sorunu, sadece birinci kuşak ile ikinci ve sonraki kuşaklar arasındaki ilişkilere yansımalarıyla sınırlı kalmamış; ikinci kuşak ile ev sahibi ülkede doğup, burada kültürlenmiş kuşak arasında da kendisini fark ettirmiştir. Tam da bu noktada bir dilin, aynı zamanda içinde doğduğu toplumun kültürel kodlarının da kuşaklara aktarılmasında işlevsel olduğu düşünüldüğünde, ev sahibi ülkenin dilini ilişkilerinde aktif bir biçimde kullanmayı tercih eden ikinci kuşaklar, kendi çocuklarına ev sahibi ülkenin dili üzerinden o ülkenin kültürünü de aktarabilmektedirler. Bu aktarım onlarda birinci kuşak ebeveynlerinin sahip olduğu ile ev sahibi ülkenin dili üzerinden edindikleri kültürler arasında ikilem yaratsa da bu durumu çaresizce kabullenmekten başka bir çare düşünmemektedirler. Avustralya'da iki çocuk annesi (49) bir katılımcının aktardığı deneyimleri, bu konudaki çaresizliği özetler nitelikte olmuştur. "Aslında biz ikinci kuşak kayıp kuşağız. Ne kendimizi tam olarak Avustralyalı ne de Türk olarak görüyoruz. Arada bir yerde. Bazen arkadaşlar olarak kendimize soruyoruz: 'Biz nasıl Türküz?' Çünkü aramızda hep İngilizce konuşuyoruz. Çocuklarımızla İngilizce konuşuyoruz."

Ev sahibi ülkenin kültürel zemini üzerinden biçimlenen ve aynı zamanda bu kültürel zeminin taşıyıcısı olan dil, sadece ikinci kuşak Türk ebeveynlerin ortak iletişim aracı olmamış, aynı zamanda üçüncü kuşakların ebeveynleriyle ve ilişki içinde buldukları farklı toplumsal kimliklerle iletişimlerinde de ortak iletişim aracı olmuştur. Bu ortak zemin, özellikle ev sahibi ülkede doğan üçüncü ve sonraki kuşak Türklerin duygusal ve evlilik ilişkilerindeki tercihlerinin sınırlarını Türk demografisinin çok ötesine bir demografik

çeşitliliğe yönlendirmiştir. Türk demografisinin dışında tercihlerde bulunma durumunda ise ortak dil olarak ev sahibi ülkenin dili, genelde vazgeçilmez bir iletişim ve kültürlenme dili olabilmektedir. Bu durumda ev sahibi ülkede Türkiyeli göçmenlerin etnik kökeni, onun taşıyıcısı olan Türkçeden ayrılabilmekte; Türkçenin önemi ikincil konuma itilebilmektedir. Avustralya’da yaşayan bir Türkiyeli birinci kuşak göçmenin (52) aktardığı deneyimler, farklılıkların kendi kültürlerini yaşatma isteklerinin ve pratiklerinin yasal güvenceye sahip olduğu Avustralya’da dahi bu durumun yaşanıyor olduğunu örneklemiştir:

Hanım çok küçükken ailesiyle buraya (Avustralya’ya) gelmiş, ana dili neredeyse İngilizce olmasına rağmen biz hanımla çocukların yanında aramızda ya da onlarla Türkçe konuşuruz. Fakat çocuklar bize İngilizce cevap veriyorlar. Farkına varmadan biz de onlarla İngilizce konuşmaya başlıyoruz bu sefer. Arkadaş çevreleri hep İngilizce konuşuyor. Püplara, kulüplere gidiyorlar. Oradakilerle İngilizce konuşuyorlar. Bir baba olarak yapabileceğim çok fazla bir şey yok. Türk anne babaların bu konuda yapabilecekleri çok şey yok. 18 yaşını doldurmuş bir genci annesi, babası da olsa bir şeye zorlayamaz. Bizim Türklere bazılarını çocukları yabancılarla (başka milletler) evleniyorlar. Onların çocuklarıyla biz dedeler ve büyük anneler biraz Türkçe de konuşsak neye yarar? Çocuk daha çok anne ve babasıyla kalıyor ya da bakıcıyla kalıyor. Biraz büyüyünce de kreşe veriyorlar. Yani çocuk hep İngilizce konuşanlarla yetişiyor. Buradaki (Avustralya’da) Türklerin (birinci kuşak) çocuklarının çoğu böyledir.

Katılımcının aktardığı deneyimde iki önemli nokta dikkat çekebilmektedir. İlk olarak, birinci ve ikinci kuşak Türklerin, üçüncü ve sonraki kuşakların kültürlenme süreçlerinde ev sahibi ülkenin dilini kullanmak durumunda kalabildikleri ifade edilebilir. Bu durumda, üçüncü ve sonraki kuşak Türklerin Türklük aidiyetlerini sahiplenmelerine karşın, Türkçeyi kullanmaktan uzaklaşmaları pekişebilmektedir. Ev sahibi ülkede Türkçeyi kullanmada önemli oranda sorun oluşturan diğer gelişme ise Türklerin ev sahibi ülkede Türkler dışında tercih ettiği Türkçe konuşamayan eşlerle yapılan evlilikler ve yaşanan birliktelikler olmuştur. İkinci olarak, ev sahibi ülkenin toplumsal ve kültürel mekânlarda sahip olduğu dil hâkimiyeti göz önünde bulundurulduğunda, ikinci ve sonraki kuşak Türklerde evlilik tercihlerinde Türkçe konuşan eş tercihinin geri planda kalma olasılığı çok daha yüksek olabileceğidir. Bu çıkarım benzer konudaki çalışmalarla da desteklenmektedir (Sakın, 2018).

Gelinen noktada, aktarılan deneyimler ve yaşanan pratikler, farkına varılmadan ev sahibi ülkede Türkçenin kuşaklar üzerinden devamlılığını olumsuz düzeyde etkileyebildiğini göstermektedir. Bu durum, yurt dışında yaşayan Türkiyelilerin dönüşerek devam eden dil sorunu kapsamında tanımlanabilir.

Öte yanda aktarılan deneyimler, Türklerin dönüşerek devam eden dil sorununa ev sahibi ülkenin kültürünün de güçlü bir biçimde dâhil olmasıyla birlikte, ev sahibi ülkede yaşanan dil sorununun sınırlarını Türkiye'ye kadar genişlemesini de beraberinde getirebilmektedir. Yazları altı haftalık tatilini Türkiye'de doğduğu köyde geçirmek isteyen Fransa'daki bir erkek (63) katılımcının aktardığı deneyimlerin, bu çıkarımı desteklediği düşünülmüştür:

Bütün bir yıl gitme hayalleri kurduğum vatanıma, köyüme gidiyorum. Çoluk çocuk hep birlikte orada olalım istiyorum. Köye varıyorum, bir haftada çocuklar hemen sıkılıyorlar. “biz sıkılıyoruz. Konuşacak kimse yok. Bizimle dalga geçiyorlar” gibi bahanelerle tatili zehir ediyorlar. Benim de moralim bozuluyor. Ya onları erken gönderirim ya da hep beraber geri dönüyoruz. Yani bir türlü ailemle köyümde, vatanımda doya doya 6 haftayı bile geçiremiyorum. Biz gittikten (öldükten) sonra bunların (çocuklar) hiçbiri Türkiye'ye dönmez.

Ayrıca Almanya'da bir erkek (27) katılımcının deneyimlerini aktarırken:

Çocukken yazın Türkiye'ye babamın köyüne giderdim. Çocuklar bana “Alamancı” diyorlardı. İyi Türkçe konuşmadığım için gülerlerdi. Beni kızdırırlardı. Burada (Almanya'da) annem, babam oldukları için bana “kara kafa” (Türkler için kullanılan olumsuz bir ifade) diyorlardı. Şimdi düşünüyorum, ben Türk müyüm? Alman mıyım?

Şeklinde sorduğu soru, ev sahibi ülkede birinci kuşaklarda başlayan Türklerin dil sorununun, ikinci ve sonraki kuşaklarda dönüşerek devam ettiğini; kültürel dinamiğin devreye girmesiyle dil sorununun coğrafi sınırlarının sadece ev sahibi ülkeyle sınırlı kalmadığını, Türkiye'ye kadar uzandığını düşündürmektedir. Gelişmelerin bunlarla da sınırlı kalmadığını hem Türkiye açısından hem de ev sahibi ülke açısından bir aidiyet, bir kimlik sorununa dönüştüğünü işaret edebilmektedir. Bu noktada Avustralya'da çok akıcı da olmasa Türkçe de konuşabilen ikinci kuşaktan bir kadın (52) katılımcının üstüne basa basa “ben Türküm ama Avustralya Türküyüm” demesi, yurt dışında benzer durumdaki Türkiyelilerin aidiyet ve kimlik algılarındaki sorunun dönüşüm boyutu hakkında fikir verebilmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yurt dışına giden birinci kuşak Türkiyelilerin çeşitli sıkıntılar çektiklerine ilişkin alan yazında çeşitli araştırmalar mevcuttur (Abadan-Unat, 1986; Arslan, 2006; Başkurt, 2009; Ergenç, 1993; Karataş, 2003; Yılmaz, 2014). Bu çalışmada, elde edilen bulgular kapsamında altı çizilen sorunların, Türkiyeli birinci kuşak göçmenlerin gittikleri ülkelerde ev sahibi ülkenin dilini bilmemeye bağlı olarak oluştuğlarıdır. Bu bağlamda, ev sahibi ülkenin dilini

bilmemesine bağlı olarak birinci kuşak Türkiyelilerin başta sağlık, eğitim, hukuk gibi kamusal hizmetlerden yeterince yararlanamamaları, toplumsal alanda etkin bir biçimde var olamamaları, emek-ücret alanında hak kayıplarına uğramaları ve uğradığı hak kayıplarını dillendirememeleri gibi çeşitli sıkıntılar yaşadıkları ileri sürülebilir. Bununla birlikte, bu sıkıntıları aşmak için kendince bazı pratikler gerçekleştirmiştir. Bu pratikler kapsamında öncelikle, ev sahibi ülkenin dilini öğrenmenin gerekliliğine kendilerini inandırmışlardır. Bunu, bazı Türkler için ev sahibi ülkenin dilini öğrenme çabası takip etmiştir. Bu durum, kimi Türklerin bütçe sorunu yaşamasına neden olmuştur. Bununla birlikte, birinci kuşakta ev sahibi ülkenin diline verilen önemin etkisi, aile içinde ikinci ve sonraki kuşaklara taşınmıştır. Bu durum özellikle aileyle zamanını daha az geçiren ikinci ve sonraki kuşaklarda Türkçeye gösterilen ilginin azalmasına, ev sahibi ülkenin dilini kullanma önceliğine neden olmuştur. Alan yazında yurt dışındaki birinci kuşağın dil sorunları, uyum sorunlarıyla birlikte ele alınmıştır (Abadan-Unat, 1986; Ergenç, 1993; Karataş, 2003; Mortan ve Sarfati, 2011; Mortan ve Sarfati, 2014). Bu kuşağın, gittiği ülkede kalmaya karar vermesine bağlı olarak oluşan yeni kuşaklar üzerinden de dil sorunu araştırmaların konusu olmuştur. Alan yazında bu sorun kimi araştırmalarda “iki dillilik” bağlamında tartışılmıştır (Ergenç, 1993; Treffers-Daller, Özsoy ve Hunt, 2007; Yılmaz, 2013; Yılmaz, 2014). Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara bağlı olarak, yurt dışındaki Türkiyelilerin ikinci ve sonraki kuşaklar üzerinden dönüşerek devam eden dil sorunlarının bu kuşakların aile ve akrabalık bağlarına, aidiyet ve kimlik edinimlerine de yansıdığı gözlemlenmiştir. Aslan’ın (2020, s.162) belirttiği üzere, kültürel geleneklerin, üzerinde yaşanan coğrafyayla ilişkiselliği düşünüldüğünde ve dilin bu kültürel geleneklerin inşasındaki ve aktarımındaki rolü (Yiğittürk Ekiyor, 2018) düşünüldüğünde, geleneksel akrabalık bağları, aidiyet ve kimlik oluşumları açısından birinci kuşak Türkiyeliler ile ikinci ve sonraki kuşak ve ikinci kuşak ile ev sahibi ülkede doğup, burada kültürlenmiş Türkiyeliler arasında ayrışmalar olabilmektedir (Aarsen, Akıncı ve Yağmur, 2001; Ergenç, 1993; Kaya ve Kentel, 2005).

Birinci kuşağın ev sahibi ülkenin dilini bilmemesi kendisini burada geçici misafir olarak algılamasını beraberinde getirmiştir (Sirkeci ve İçduygu, 2001; Fassmann ve İçduygu, 2013; Inglis, 2011; Mortan ve Sarfati, 2011; Mortan ve Sarfati, 2014). Özellikle Avrupa ülkelerinde Türklerin ev sahibi ülkede işçi olarak istihdam edilmek üzere bulunduğu ikili anlaşmalarda vurgulanıyor olması da misafirliğin sadece Türkiyeli işçilerin kendi algılarıyla sınırlı kalmadığını, ev sahibi ülkenin de Türkleri böyle gördüğünü düşündürmüştür. Her iki tarafın da ortaklaştığı bu misafirlik algısı, birinci kuşak Türklerin gittiği ülkede istihdam

alanlarında kendilerine verilen işi yapmakla yetinmişler; yaratıcılıklarını ve/veya önceden edindikleri becerilerini kullanamamışlardır. Sadece yurda tekrar dönüşlerinde yanlarında getirecekleri paranın biriktirilmesine kendilerini odaklamışlardır. Benzer sonuçlar alan yazındaki diğer sonuçlarla paralellik arz etmiştir (Abadan-Unat, 1986; Fassmann ve İçduygu, 2013; Mortan ve Sarfati, 2011). Bunlara bağlı bir diğer sonuç ise, birinci kuşak göçmenler buldukları ülkelerde yeterince dil bilmedikleri için bu odaklanma kapsamında sarf ettikleri emeğin karşılığı olan ücreti talep edecek düzeyde bir çaba gösterememişlerdir. Daha da ötesinde, Türkiyeli göçmenler para biriktirme uğruna buldukları ülkelerde düşük toplumsal konumda olmaya ses çıkarmamışlar. Günter Wallraff'ın (1986) yılında yayımlanan ve çok ses getiren *En Alttakiler* kitabı, özellikle Almanya'daki Türkiyeli birinci kuşak işçi göçmenlerin bu durumunu ortaya koymuştur.

Saha çalışmalarından elde edilen bir diğer sonuç, birinci kuşak Türkiyeli göçmenlerin buldukları ülkelerde iletişim dilini bilmemeleri yüzünden, işsizlik ödeneğini almak için ücret karşılığı form doldurtmak zorunda olması gibi, hakkı olana ulaşmak için ayrıca maliyetine de katlanmak durumunda kalmış olmasıdır. Ayrıca, katılımcıların ifadelerine dayanarak, ev sahibi ülkedeki dile hâkim olamamaları yüzünden, birinci kuşak Türkiyeli göçmenlerin, yaşadıkları ülkenin toplumsal, kültürel ve siyasal alanlarına da katılım düzeyleri düşük kalmıştır. Buna karşın, İçduygu'nun (2009) da belirttiği üzere ikinci ve sonraki kuşaklar üzerinden sivil ve politik yaşama katılım oranları artmıştır. Bununla birlikte, ikinci ve sonraki kuşaklar tarafından ev sahibi ülkede "Türklük" kimliğine aidiyet bağı vurgusu yapılmakla birlikte, Türkiye'nin kültürel örüntülerinin ev sahibi ülkede yeterince sahiplenilmediği gözlemlenmiştir. Mekânın, başat kültürün ve onun taşıyıcısı olan dilin göçmenleri yerli toplumun yaşam biçimine doğru bükmesinin, bu sonucun oluşmasında temel rol oynadığı çeşitli görüşlerce vurgulanmıştır (Aslan, 2020; Başkurt, 2009; Inglis, 2011; Karataş, 2003; Sakin, 2018). Dolayısıyla, "var olma" (Dil, 2013) sorunu boyutunda sahiplenilmeyen kültürel örüntüler içinde en hayati olan Türkçenin, yurt dışında Türkiyeliler üzerinden ev sahibi ülkelerde temsiline devam edemeyebileceği ileri sürülebilir. Bu konuda, alan yazında bazı güncel araştırmalar (Aslan, 2020; Başkurt, 2009; Yiğittürk Ekiyor, 2014) ev sahibi ülkede başta Türkçe olmak üzere Türkiye'nin kültürel örüntülerini edinemeyen ikinci ve sonraki kuşakların, ebeveynlerinin anavatanı olarak gördükleri Türkiye toplumsal ve kültürel alanıyla bağlarının zayıfladığına ya da dönüştüğüne vurgu yapmışlardır. Bu durum, Türkiye'nin, yurt dışında, kendi soydaşları üzerinden temsil edilmesinde zaaf oluşturabilir ki,

bu noktada yurt dışında Türkçenin temsiliyetinin tehlikede olması, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde hayatı konu olarak değerlendirilebilir.

Gelinen noktada, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu konuyu yurt dışı temsilcilikleri aracılığıyla ve/veya destekleyeceği çeşitli akademik çalışmalarla geniş ölçekli sorgulaması önerilir.

Kaynakça

- Aarsen, J., Akıncı, M.A. ve Yağmur, K. (2001). Development of clause linkage in narratives: A comparison of Turkish children in Australia, France, the Netherlands and Turkey. Almgren, M., Barrena, A., Ezeizabarrena, M., Idiazabal, I. ve MacWhinney, B. (Ed.), *Research on child language acquisition: Proceeding of the 8th conference of the international association for study of child language* içinde (s. 41-56). San Sebastian: University of the Basque Country.
- Abadan-Unat, N. (1986). Türk dış göçünün 24 yıllık bilimsel bilançosu. N. Abadan-Unat ve N. Kemiksiz (Ed.), *Türk dış göçü 1960-1984: Yorumlu bibliyografya* içinde (s. 1-57). Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Arslan, M (2006). Almanya'daki Türk işçi çocuklarının eğitim sorunları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 233-245.
- Aslan, Ş. (2020). Avrupa'da değişen kimlik manzarasında yerleşen yabancılar: Avustralyalı Aleviler örneği. M. Poyraz (Ed.), *Aidiyet: Göçmen ve toplumsal çeşitlilik* içinde (s.162-184). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Başkurt, İ. (2009). Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin kimlik problemi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 81-94.
- Bauman, Z. (2017). *Kimlik*. (M. Hazır Çev.) Ankara: Heretik Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2013).
- Bayram, F. ve Wright, C. (2016). Turkish heritage language acquisition and maintenance in Germany. P.P. Trifonas ve T. Aravossitas (Ed.), *Handbook of research and practice in heritage language education, springer international handbooks of education* içinde (s. 1-22).
- Butler, C.S. (2003). Functionalist approaches to language. W. Abraham (Ed.), *Structure and function: A guide to three major structural-functional theories: Part 1* içinde (s. 1-31). Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Castels, S. ve Miller, M.J. (1993). *The Age of migration*. London: The Macmillan Press Ltd.
- Chomsky, M. (2007). *Demokrasi ve eğitim*, (E. Adapoğlu, N. Ersoy, Z. Kutluata, A. K. Saysel ve A. Sönmez, Çev.). İstanbul: BGST Yayınları.

- Creswell, J.W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (3. Baskı). (M. Bütün, Çev.). Ankara: Siyasal Kitapevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2013).
- Dil, K. (2013). Göç üzerine bir yaklaşım: İlişkilerde var olmak. *VII. uluslararası katılımlı ulusal sosyoloji kongresi tam metin bildiri kitabı* içinde (s. 337-346). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Dil, K. (2020). Avustralya'daki Türkiyeli göçmenlerin yaşam doyumları ve aktif yurttaşlık durumlarına ilişkin sosyolojik bir değerlendirme. *Uluslararası beşeri bilimler kongresi tam metin bildiri kitabı* içinde (s. 257-282). İzmir: İzmir Demokrasi Üniversitesi.
- Durugönül, E. (1997). Sosyal değişme, göç ve sosyal hareketler. *Ulusal sosyoloji kongresi bildiriler kitabı* içinde (s. 95-100). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Ergenç, İ. (1993). Yurtdışındaki Türk çocuklarının anadil sorunu. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 4, 61-70.
- Fassmann, H. ve İçduygu, A. (2013). Turks in Europe: Migration flows, migrant stocks and demographic structure. *European Review*, 21(3), 349-361.
- Giddens, A. (1994). *Sosyoloji*. (H. Özel, I. Bayar, Z. Mercan, Ş. Pala, T. Kabadayı, M. T. Kara, İ. D. Aytaç ve M. Özcan, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınları.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş kimliğin idare edilişi üzerine idare edilişi üzerine notlar*. (Ş. Geniş, L. Ünsaldı, ve S. N. Ağırnaslı, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1963).
- Goldberg, D.T. (1994). Introduction: Multicultural condations. D.T. Goldberg (Ed.) *Multiculturalism: A critical reader* içinde (s. 1-44). Massachusetts: Basil Blackwell.
- Gordon, M.M. (1961). Assimilation in American: Theory and reality. *Ethnic groups in American life*, 90(2), 263-285.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (2021). *Göçmen işçiler, mülteciler ve ailelerini sosyal koruma kapsamına almak: politika belirleyiciler ve uygulayıcılar için rehber*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_828383.pdf
- Inglis, C. (2011). *Türkiye to Australia: Turkish settlement in Victoria*. Australia: Moreland Turkish Association Pty Ltd. Brunswick.
- Karataş, K. (2003). Batı Avrupa'da yaşayan göçmen Türk ailelerinin uyum ve bütünleşme sorunları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 25-40.

- Kaya, A. ve Kentel, F. (2005). *Euro-Türkler: Türkiye ile Avrupa Birliği arasında köprü mü? Engel mi? Almanya –Türkleri ve Fransa-Türkleri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi.
- Kempe, V. ve Brooks, P.J. (2016). Modern theories of language. T.K. Shackelford ve V.A. Weekes-Shackelford (Ed.), *Encyclopedia of evolutionary psychological science* içinde (s. 1-12).
- Kottak, C. P. (2016). *Antropoloji: İnsan çeşitliliğinin önemi*. (D. Atamtürk, İ. Duyar, O. Özler ve M. U. İçen, Çev.). Ankara: DeKi Yayınları.
- Kymlicka, W. (1998). *Çokkültürlü yurttaşlık: Azınlık haklarının liberal teorisi*. (A.Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1996).
- Lycan, W. G. (2008). *Philosophy of language: A contemporary introduction* (2. baskı). New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Morris, M. (2007). *An introduction to the philosophy of language*. New York: Cambridge University Press.
- Mortan, K. ve Sarfati, M. (2011). *Vatan olan gurbet: Almanya'da işçi göçünün 50. yılı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mortan, K. ve Sarfati, M. (2014). *Vatan olan gurbet: Avustralya'ya işçi göçünün 45. yılı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Park, R. E. (1914). Racial assimilation in secondary groups with particular reference to the Negro. *American Journal of Sociology*, 19(5), 606-623.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek: Kültürel çeşitlilik ve siyasi teori*. (B. Tanrıseven, Çev.). Ankara: Phoenix. (Orijinal çalışma basım tarihi 2000).
- Petersen, W. (1958). A General typology of migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Ravenstein, E.G. (1885). The Laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society of London*, 48(2), 241-305.
- Sirkeci, İ. ve İçduygu, A. (2001). 75 years of Turks diaspora: A republican family on the move. *Siirtolaisuus-Migration*, 28(2), 1-10.
- Taylor, C. (2005). Tanınma politikası. A. Gutmann (Ed.). *Çokkültürcülük: Tanınma politikası* içinde (s. 42-84). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Treffers-Daller, J., Özsoy, A. S. ve Hout, R. V. (2007). Complete acquisition of Turkish among Turkish-German bilinguals in Germany and Turkey: An analysis of complex

embeddings in narratives. *International Journal of Ílingualism and Bilingual Education*, 10(3), 248-276.

Wallraff, G. (1986). *En alttakiler*. (O. Okkan Çev.). Köln: Verlag Kiepenheur & Witsch. (Orijinal çalışma basım tarihi 1986).

Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: ANI yayıncılık.

Yılmaz, M. Y. (2014). İki dillilik olgusu ve Almanya'daki Türklerin iki dilli eğitim sorunu. *Turkish Studies*, 9(3), 1641-1651.

Yılmaz, G. (2013). *Billigual language development among the first Turkish immigrants in the Netherlands*. Zutphen:Wöhrmann Print Service.

Yiğittürk Ekiyor, E. (2014). Ulusaşırı bağlar ve dil: ABD'de yaşayan Türkler örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 37-51.